

MŁODZIEŻ NA RYNKU PRACY – OPINIE MATURZYSTÓW

Sławomir Gawroński

Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania
w Rzeszowie

Wstęp

Na początku 2007 r. statystyki obejmowały około 270 tys. bezrobotnych kobiet i 200 tys. bezrobotnych mężczyzn w wieku do 25 lat. Główny Urząd Statystyczny często przypomina jednak, że dane te nie w pełni odzwierciedlają rzeczywistą skalę zjawiska bezrobocia wśród młodzieży. Szczególnie bowiem absolwenci, którzy nieposiadają prawa do pobierania zasiłku dla osób bezrobotnych, nie mają motywacji do rejestrowania się w powiatowych urzędach pracy. Oferty odbycia stażu, szkolenia czy też przygotowania zawodowego w miejscu pracy nie zawsze wystarczają, by młodzi ludzie odczuwali potrzebę i chęć zareje-

strowania się w urzędzie pracy. Problemy młodzieży w zakresie poszukiwania pracy są różnicowane, jednak często wskazuje się w tym zakresie winę szkoły, która w nikły sposób przygotowuje do rozpoczęcia kariery zawodowej.

Zdaniem Jadwigi Werbanowskiej, prezes Fundacji „Bez względu na niepogodę”, szkoła nadal nie przygotowuje do realnego życia, nie uczy praktycznych umiejętności. Szczególnie uczniowie szkół licealnych i policealnych nie mają praktycznego przygotowania zawodowego, ani umiejętności zaprezentowania się pracodawcy. Szkoła zaś nie jest rozliczana z tego, czy przygotowuje człowieka do startu życiowego, tylko z tego, jak zdał maturę i czy dostał się na studia¹. Ana-

lizując bowiem funkcjonowanie oświaty na przełomie wieków, można stwierdzić, że edukacja zbyt powoli reaguje na zmiany i nie jest przygotowana do wyzwań XXI wieku. Współczesna szkoła skupia się głównie na zaspokajaniu potrzeb społeczeństwa industrialnego, przygotowując swoich wychowanków do funkcjonowania w rzeczywistości, która zaczyna zanikać².

Przedstawione problemy dostrzegane są przez analityków, doradców zawodowych i edukacyjnych oraz inne osoby, zajmujące się problematyką rynku pracy w Polsce. Powstaje jednak pytanie, czy sami zainteresowani – młodzi ludzie, również w ten sposób diagnozują swoje przygotowanie do poszukiwania pracy i rozpoczęcia życia zawodowego? Jak oceniają sytuację panującą na rynku pracy, jakie są ich oczekiwania co do wykonywanych aktywności zawodowych? Jak widzą swoje szanse w aktualnych realiach polskiego rynku pracy?

Próbą poszukiwania odpowiedzi na tak sformułowane pytania była realizacja badania *Młodzi na rynku pracy – opinie maturzystów*, przeprowadzonego w 2007 r. przez Wyższą Szkołę Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie.

METODOLOGIA BADANIA

W badaniu wzięło udział 640 maturzystów z losowo wybranych szkół średnich województwa podkarpackiego. Badanie przeprowadzone zostało w okresie od 9 stycznia 2007 r. do 24 kwietnia 2007 r. w ramach realizacji kampanii społecznej *Czas na plan.pl – decyduj o swojej przyszłości*, realizowanej przez Wyższą Szkołę Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie wraz z Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie.

Zasadniczym celem kampanii było dotarcie do uczniów szkół średnich, studentów i absolwentów, osób z wykształceniem średnim i wyższym, bezrobotnych oraz przekazanie istotnych kwestii związanych z problematyką rynku pracy, propagowanie informacji na temat właściwego planowania kariery zawodowej, w szczególności osób młodych, które stoją przed decyzją dotyczącą wyboru profilu kształcenia. Kampania miała za zadanie uświadomić uczniom i absolwentom szkół średnich wagę trafności wyboru kierunku studiów oraz podkreślić istnienie problemu niedostosowania umiejętności oraz kwalifikacji osób bezrobotnych (zwłaszcza młodych) do wymagań współczesnego rynku pracy.

Badanie *Młodzi na rynku pracy – opinie maturzystów*, realizowane w ramach wspomnianej kampanii społecznej, miało określić stan wiedzy uczniów kończących naukę w szkołach średnich na temat bieżącej sytuacji na rynku pracy, oczekiwań związanych ze zmianą tej sytuacji, jak również szans maturzystów na skuteczne zaplanowanie i rozpoczęcie kariery zawodowej.

Badanie pozwoliło również na poznanie planów edukacyjno-zawodowych maturzystów i zbadanie opinii na temat sposobów poszukiwania pracy, elementów polityki społecznej oraz wyznaczenia rankingu tych aspektów pracy, do których młodzi ludzie przywiązują największą wagę.

Spośród ogółu przebadanych 57% stanowiły kobiety, a 43% – mężczyźni. Największą grupą wśród ankietowanych maturzystów byli uczniowie liceów ogólnokształcących (52,6%), następnie maturzyści z techników (31,8%) oraz liceów profilowanych (15,6%).

50,3% badanych to mieszkańcy miast, a 49,7% – wsi. Wszyscy ankietowani mieścili się w przedziale 17–20 lat. W badanie wykorzystano kwestionariusz ankiety.

OPINIE NA TEMAT RYNKU PRACY

Zdecydowana większość ankietowanych maturzystów postrzega sytuację panującą na polskim rynku pracy jako niekorzystną. 66,4% określa ją jako złą, a 25,6% – jako bardzo złą. Łącznie zatem aż 92% ocen ma wydźwięk negatywny. Zaledwie 7,4% badanych określiło sytuację na rynku pracy jako dobrą lub bardzo dobrą. Okazuje się jednak, że wiedza młodych ludzi na temat faktycznej sytuacji na rynku pracy w Polsce jest mocno ograniczona, oparta na stereotypach i wyobrażeniach, niemających potwierdzenia w rzeczywistych wskaźnikach.

Badanych maturzystów poproszono o podanie wysokości aktualnej stopy bezrobocia w kraju. Pytanie miało na celu weryfikację negatywnej oceny sytuacji na rynku pracy w Polsce, wyrażonej przez ankietowanych z ich rzeczywistym stanem wiedzy na temat problemu bezrobocia. W czasie badań stopa bezrobocia w Polsce kształtowała się na poziomie od 15,1% w styczniu 2007 r. do 13,7% w kwietniu 2007 r. Tymczasem 29,3% badanych było przekonanych, że stopa bezrobocia przekracza 20%. Oznacza to, że niemal jedna trzecia ankietowanych jest przekonana, że sytuacja panująca na rynku pracy jest znacznie gorsza niż w rzeczywistości.

Powodem tego stanu rzeczy mogą być istniejące w społeczeństwie potoczne opinie, oceniające sytuację pracobiorców jako złą i stale pogarszającą się, wbrew statystykom i danym liczbowym przeczącym temu twierdzeniu. Opinie te wpływają na utrwalenie wśród młodych ludzi schematu myślowego, który zakłada niezmienną i niekorzystną sytuację na rynku pracy. Ponieważ młodzi ludzie w znacznej części nie mają wiedzy na temat rzeczywistych wskaźników charakteryzujących rynek pracy, schematy te okazują się być niezwykle trwałe, co potwierdziło badanie.

Największą grupę wśród badanych stanowili jednak ci, którzy dość precyzyjnie określili aktualną wysokość stopy bezrobocia. Zakładając przedział tolerancji wynoszący dwa punkty procentowe, wysokość stopy bezrobocia została trafnie zdiagnozowana przez 58,9% badanych. Wynika z tego, że większość maturzystów jest jednak świadoma skali bezrobocia w Polsce, chociaż mimo malejącego trendu stopy bezrobocia oceniają oni sytuację na krajowym rynku pracy wciąż jako złą. Niemal co dziesiąty (9,2%) to nieświadomy optymistą zakładający, że stopa bezrobocia w Polsce nie przekracza 10%.

Ankietowani dostrzegają ścisły związek pomiędzy sytuacją na polskim rynku pracy a przystąpieniem naszego kraju do Unii Europejskiej. Zapytani o to, czy akcesja, ich zdaniem, spowodowała zmiany w zakresie polskiego bezrobocia, w zdecydowanej większości odpowiedzi twierdząco, dostrzegając jej pozytywne skutki. 79,8% stwierdziło, że członkostwo Polski w Unii Europejskiej spowodowało spadek stopy bezrobocia i poprawę na rynku pracy. Zaledwie 6,8% ankietowanych nie dostrzega korelacji pomiędzy tymi faktami, a 13,0% nie ma w tej sprawie zdania.

Przeprowadzone badanie pozwoliło także określić oczekiwania ankietowanych wobec dalszej perspektywy zmian obecnej sytuacji na polskim rynku pracy, w warunkach członkostwa w Unii Europejskiej i dal-

szej liberalizacji zasad zatrudnienia obywateli polskich na unijnym rynku pracy. W tym zakresie badanych maturzystów charakteryzuje spodziewany optymizm. 67,5% ankietowanych oczekuje dalszej poprawy sytuacji na rynku pracy, jednak osoby te w większości zdają sobie sprawę, że proces ten rozłożony musi być na lata. Natychmiastowej poprawy sytuacji w ciągu krótkiego czasu spodziewa się zaledwie 1,3% spośród nich. Wzrostu stopy bezrobocia w najbliższych latach spodziewa się niemal co piąty badany (19,7%), a dalsze 11,9% nie oczekuje istotniejszych zmian. Szczegółowy rozkład odpowiedzi na temat perspektyw polskiego rynku pracy w najbliższej przyszłości przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Ocena badanych dotycząca przewidywanych zmian sytuacji na rynku pracy w Polsce w najbliższych latach

Odpowiedzi	%
Poprawi się w krótkim czasie	1,3
Poprawi się, ale dopiero po kilku latach	66,2
Nie zmieni się znacząco	11,9
Pogorszy się	19,7
Nie mam zdania	0,9
Ogółem	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie udzielonych odpowiedzi można stwierdzić, że badani maturzyści charakteryzują się ostrożnym optymizmem w swoich oczekiwaniach wobec zmian na krajowym rynku pracy. Jednocześnie należy zauważyć, że badani prezentują dość umiarkowane, ale jednak stosunkowo realistyczne podejście wobec przewidywań poprawy sytuacji.

SZANSE MŁODZIEŻY NA RYNKU PRACY

Młodzi ludzie mają trudności z podjęciem pracy nie tylko z powodu nieodpowiednich kwalifikacji. Równie często brakuje im umiejętności szukania pracy oraz generalnie poruszania się w świecie instytucji społecznych, a także właściwości psychologicznych pozwalających na radzenie sobie na rynku pracy³ – diagnozują analitycy zajmujący się problematyką aktywności zawodowej młodzieży.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, maturzyści zdają sobie sprawę z tego, że ich szanse na znalezienie atrakcyjnej pracy po ukończeniu szkoły średniej nie są zbyt duże. Zdecydowana większość (87,6%) określiła swoje szanse jako trudne bądź bardzo trudne. Co dziesiąty respondent (10,0%) uważa, że znalezienie pracy po maturze będzie dość łatwe, zaś 2,4% to zdecydowani optymiści określający swoje szanse jako bardzo duże.

Uczniowie zdają sobie sprawę z tego, że posiadając jedynie wykształcenie średnie, nie poparte z reguły żadnym doświadczeniem zawodowym, nie są atrakcyjnymi kandydatami dla pracodawców. Większy optymizm, choć powinien być określony jako umiarkowany, prezentują badani maturzyści w odniesieniu do oceny swoich szans na zatrudnienie po ewentualnym ukończeniu studiów. Ich opinie na ten temat prezentuje tab. 2.

Analiza wyników badań pozwala na wysunięcie przypuszczenia, że maturzyści zdają sobie sprawę z istnienia ścisłej korelacji pomiędzy poziomem wykształcenia a możliwościami znalezienia zatrudnienia i odniesieniem sukcesu w skutecznym zaplanowaniu

swojej kariery zawodowej. Ankietowani dostrzegają większe szanse na pracę jako przyszli absolwenci szkół wyższych, dlatego też 53,1% spośród nich ocenia pozytywnie (jako dość łatwe lub bardzo łatwe) możliwości znalezienia pracy po skończeniu studiów. Nie zmienia to faktu, że 46,9% badanych maturzystów jest przekonanych, że ukończenie studiów nie wpłynie znacząco na ich sytuację zawodową, a swoje możliwości związane ze znalezieniem pracy po studiach oceniają jako dość trudne lub bardzo trudne.

Tabela 2. Opinie badanych maturzystów na temat szans na znalezienie pracy po ukończeniu studiów

Czy Twoim zdaniem znalezienie przez Ciebie pracy po skończeniu studiów będzie:	%
Bardzo łatwe	9,4
Dość łatwe	43,7
Dość trudne	43,2
Bardzo trudne	3,7
Ogółem	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Perspektywa trudności ze znalezieniem pracy w kraju, jak również obserwowany od kilkunastu miesięcy exodus rodaków, głównie na Wyspy Brytyjskie, powoduje, że olbrzymia większość ankietowanych maturzystów (78,6%) deklaruje gotowość podjęcia pracy poza granicami Polski. Jedynie 8,3% badanych nie bierze takiej możliwości pod uwagę, a 13,1% to osoby w tym względzie niezdecydowane.

Ankietowani potwierdzają utrzymujący się od kilku lat trend związany z coraz wcześniejszym rozpoczęciem aktywności zawodowej i planowaniem własnej kariery. Wydaje się, że młodzież w znacznej mierze zdaje sobie sprawę, że doświadczenie zawodowe zdobywane w młodym wieku procentuje zwiększonymi szansami na zawodową samorealizację. Kariery zawodowe planowane są już przez uczniów szkół średnich, natomiast wśród studentów pobierających naukę również w trybie stacjonarnym obserwuje się łączenie nauki z pracą zawodową w coraz młodszym wieku.

Z jednej strony jest to zapewne efekt zmieniających się preferencji pracodawców, którzy w dalszym ciągu zwracają uwagę na wykształcenie kandydata do pracy, jednak ważniejsze staje się dla nich ich doświadczenie zawodowe i związane z nim praktyczne umiejętności. Ich zdobycie możliwe jest wyłącznie w przypadku strategicznego połączenia teorii z praktyką, a więc nauki na studiach ze zdobywanym doświadczeniem zawodowym.

Drugim argumentem przemawiającym za wcześniejszym rozpoczęciem życia zawodowego jest zapewne chęć uniezależnienia się młodych ludzi od rodziców, co umożliwiłaby praca i zarabianie własnych pieniędzy. Aż 83,4% badanych stwierdziło, że chętnie podjęłoby pracę w trakcie studiów i łączyłoby te obowiązki. 12,6% wypowiedziało się w tej sprawie negatywnie, skupiając swoją uwagę wyłącznie na nauce; 4% respondentów nie miało w tej kwestii sprecyzowanego zdania.

OCZEKIWANIA ZAWODOWE MATURZYSTÓW

Ankietowani maturzyści zostali zapytani o wysokość minimalnego wynagrodzenia, jakie byłoby dla nich satysfakcjonujące, gdyby mieli rozpocząć pracę tuż po maturze. Większość ankietowanych określiła

swoje oczekiwania wobec miesięcznych zarobków poniżej pułapu średniego wynagrodzenia w kraju, potwierdzając tym samym realizm swoich oczekiwań. Szczegółowy rozkład odpowiedzi na pytanie o oczekiwane zarobki przedstawia tab. 3.

Tabela 3. Oczekiwania badanych maturzystów dotyczące zarobków po ukończeniu szkoły średniej

Jakie wynagrodzenie byłoby dla Ciebie satysfakcjonujące, rozpatrując rozpoczęcie pracy tuż po maturze?	%
Do 1500 zł (brutto)	11,6
1500 – 2000 zł (brutto)	40,2
2000 – 2500 zł (brutto)	36,5
2500 – 3000 zł (brutto)	8,5
Powyżej 3000 zł brutto	3,2

Źródło: opracowanie własne.

Analizując wyniki badania i biorąc pod uwagę specyfikę regionu, w którym badanie zostało przeprowadzone, jak również fakt, że pytanie o płacę zadane zostało osobom nieposiadającym żadnego doświadczenia zawodowego i praktycznych umiejętności zawodowych, odpowiedzi wydają się być jednak w pewnym stopniu przesadzone, rzeczywistość zaś zapewne zweryfikuje te oczekiwania.

Badani maturzyści wydają się być dobrze przygotowani do aktywnego poszukiwania zatrudnienia, przynajmniej w zakresie znajomości sposobów poszukiwania pracy oraz przygotowywania dokumentów aplikacyjnych, takich jak list motywacyjny czy *curriculum vitae*. 63,2% ankietowanych uważa, że nie miałoby żadnych trudności z przygotowaniem takich dokumentów, a 17,9% przyznaje się o tego, że nie ma takich umiejętności. Pozostała część badanej populacji nie potrafiła ocenić własnej wiedzy i umiejętności w tym zakresie. Okazuje się także, że swoją wiedzę na temat aktywnych form poszukiwania zatrudnienia wyżej oceniają uczniowie liceów ogólnokształcących, gorzej – techników i liceów profilowanych.

Przeprowadzone badanie pozwoliło na zhierarchizowanie sposobów poszukiwania pracy, z uwzględnieniem ich efektywności, ocenianych przez badanych maturzystów jako najskuteczniejsze. Większość badanych (61,3%) za najlepszą i najbardziej efektywną metodę poszukiwania zatrudnienia uznała wykorzystanie znajomości. W dalszej kolejności maturzyści wskazywali na:

- ogłoszenia prasowe i oferty pracy umieszczone w Internecie (18,7% wskazań),
- wizyty bezpośrednie u pracodawców (11,5%),
- prywatne pośrednictwo pracy (3,8%),

– pośrednictwo powiatowych urzędów pracy (1,2%).

Ostatnim elementem badania w części poświęconej oczekiwaniom zawodowym było pytanie: „Co byłoby dla Ciebie najważniejsze w wykonywanej pracy?”. Wbrew pozorom aspekt finansowy wcale nie okazał się najistotniejszy z punktu widzenia badanych maturzystów. Dla 39,6% badanych najważniejsze w pracy jest to, by dawała satysfakcję i sprawiała przyjemność. 24,5% stwierdziło zaś, że najistotniejsze jest to, by wykonywana praca dawała możliwość rozwoju i stałego podnoszenia swoich kwalifikacji. Dopiero na trzecim miejscu wśród najczęściej udzielanych odpowiedzi znalazło się wysokie wynagrodzenie (19,8%).

Interpretując otrzymane wyniki należy stwierdzić, że młodzi ludzie dalecy są od czysto materialistycznego podejścia do kariery zawodowej i pracy. Wręcz przeciwnie – znacznie bardziej cenią satysfakcję, którą daje możliwość jej wykonywania i jej rozwojowy charakter.

Podsumowanie

Badanie *Młodzi na rynku pracy – opinie maturzystów* wykazało spore zróżnicowanie wiedzy młodych ludzi na temat realiów polskiego rynku pracy. Dowiodło także dość znacznych dysproporcji w ich przygotowaniu do rozpoczęcia życia zawodowego oraz oczekiwań z nim związanych. Maturzyści nie do końca zdają sobie sprawę z faktycznej sytuacji panującej na rynku pracy, jednak w znacznej mierze są optymistami, jeśli chodzi o jej poprawę w najbliższych latach.

Ankietowani wykazują również otwartość na poszukiwanie zatrudnienia poza granicami kraju, jak również w znacznym stopniu są zdeterminowani do wczesnego rozpoczynania swojej kariery zawodowej.

Badanie ukazuje jednak również istnienie dość znacznego odsetka młodych ludzi bez pomysłu na życie, którzy wydają się jeszcze nie rozumieć powagi sytuacji, w jakiej się znajdują, związanej z perspektywą jednego z ważniejszych życiowych wyborów dotyczących zaplanowania swego dorosłego życia.

¹ M. Korsak, *Młodzi na rynku pracy – rozmowa z Jadwigą Werbanowską*, dostępny w Internecie: <<http://bezrobocie.org.pl>>, [dostęp 24.08.2007].

² M. Jeżewska-Maicka, *Między edukacją a rynkiem pracy – nowe obszary działalności doradcy*, materiały konferencyjne IAEVG-AIOSP World Congress, Warszawa 2002.

³ J. Werbanowska, *Problematyka organizacji pozarządowych jako usługodawców dla młodzieży na rynku pracy*, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2006, s. 4.

SUMMARY

Difficult situation of young people on the labour market has been one of the major social problems which our country has to face for quite a long time. The rate of unemployment among young people is permanently high and high percentage of young people in the whole population of the unemployed is characteristic for Poland. From this point of view it is particularly important to understand how the young people perceive labour market and how they estimate possibility of success. The survey “Young people on the labour market – Secondary school graduates opinions” conducted in 2007 by University of Information Technology and Management in Rzeszów tried to answer this question. This article presents the results of the survey.

NOWE KSIĄŻKI

TRANSFORMACJA. ELITY. SPOŁECZEŃSTWO. Pod redakcją Marii Jarosz, Instytut Nauk Politycznych PAN, Warszawa 2007, stron 249.

LOKALIZM. PROBLEMY, INSTYTUCJE I AKTORZY. Redakcja naukowa Leszek K. Gilejko, Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztor, Pułtusk 2007, stron 336.